

Формування хореографічних умінь та навичок у студентів-хореографів засобами класичного танцю

Бикова Ольга Вікторівна¹

Опубліковано	Секція	УДК
18.10.2023	Освіта/Педагогіка	378.017:793]792.8(045)

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10018119>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. У статті проаналізовано сутність поняття «навичка» та «уміння», з позицій учених-дослідників, педагогів, психологів. Уточнено поняття «класичний тренаж» та запропоновано визначення дефініції «хореографічна навичка». Виокремлено основні ключові елементи хореографічних умінь та навичок: техніка танцю: розвиток рухових навичок і якостей опорно-рухового апарату (первинне опанування руху, контроль точності й правильності у виконанні руху як основного засобу в розвитку координації); музичність і розвиток музичних навичок образного сприйняття: музично-ритмічний слух, відчуття ритму в статичі та в динаміці, музична пам'ять, музичне мислення та уява; пластична виразність: розвиток художньо-образного сприйняття та відтворення руху: пластичне втілення і емоційно-художнє сприйняття руху, художньо-пластичне втілення комбінації.

Розкрито взаємозв'язок хореографічних умінь та навичок з руховими, інтелектуальними, перцептивними навичками та наведено приклади їх розвитку на уроках класичного танцю. Здійснено аналіз і обґрунтовано місце класичного тренажу, музичного супроводу і термінології класичного танцю у формуванні хореографічних умінь і навичок. Обґрунтовано значення класичного танцю у фаховій підготовці майбутнього фахівця-хореографа.

Ключові слова: уміння, навичка, формування, «хореографічна навичка», класичний танець, класичний тренаж, музичний супровід.

Formation of choreographic abilities and skills of choreographer students by means of classical dance

Annotation. The essence of the concepts of "skill" and "facility" from the position of scientists-researchers, teachers, psychologists are analyzed in the article. The concept of "classical training" is clarified and the definition of "choreographic skill" is proposed - a dance action full of plastic expressiveness, which is performed automatically, without awareness of intermediate steps. The main key elements of choreographic facilities and skills are singled out: dance technique: development of motor skills and qualities of the musculoskeletal system (primary mastery of movement, control of accuracy and correctness in the implementation of movement as the main means of developing coordination); musicality and the development of musical skills of visual perception: musical and rhythmic hearing, a sense of rhythm in statics

¹ Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри хореографії та художньої культури, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, <https://orcid.org/0000-0001-6470-1840>

and dynamics, musical memory, musical thinking and imagination; plastic expressiveness: the development of artistic perception and reproduction of movement: plastic embodiment and emotional-artistic perception of movement, artistic-plastic embodiment of the combination. The correlation between choreographic facilities and skills with motor, intellectual, and perceptive skills is revealed, and examples of their development in classical dance lessons are given. The author emphasizes that the basis of the formation of choreographic facilities and skills is the development of motor skills that contribute to the development of stability and balance, coordination of the body in space, and give the dancer's body special flexibility and plasticity. Intellectual skills in choreography that contribute to the formation of conditioned reflexes, which are the basis of "muscle memorization", have been studied. The perceptual skills responsible for the feeling of partnership in dance, inner experiences, and emotional sensitivity are characterized. The analysis was carried out and the place of classical training, musical accompaniment, and terminology of classical dance in the formation of choreographic facilities and skills was proven. The importance of classical dance in the professional training of a future choreographer is substantiated.

Keywords: facility, skill, formation, "choreographic skill", classical dance, choreographic training, musical accompaniment.

Вступ

Хореографічна освіта сьогодення притерпіває суттєві зміни. Введення дистанційних форм навчання у освітній процес закладів вищої освіти, військовий стан – негативно впливає на опанування студентами-хореографами навчального матеріалу. Наслідками цього є зниження загальнокультурного рівня здобувачів хореографічних спеціальностей та незнання характерних особливостей танцювальних жанрів. Безсумнівно, метою будь-якої освітньої компоненти є засвоєння студентами системи знань, на основі яких виробляються певні уміннями та навички, які сприяють вивченню специфіки різноманітних танцювальних форм і видів.

Не дивлячись на велику кількість наукових досліджень дефініцій «уміння» і «навичка» єдиної думки, що до сутності поняття останніх немає. Саме слово «навичка» (латин. *habitus*) походить від дієслова «володіти» (латин. *habere*). Деякі науковці під уміннями розуміють можливість здійснювати на професійному рівні будь-яку діяльність, при цьому, на їхню думку, уміння формуються на базі декількох навичок, що характеризують ступінь оволодіння діями. Тоді як інші науковці розуміючи під уміннями можливість здійснювати будь-яку дію, вважають, що уміння передуює навичкам і розглядають їх як більш досконалу стадію володіння тією чи іншою дією.

В англо-українському тлумачному словнику економічної лексики можна зустріти трактовку поняття «вміння» (англ. *skill*) як – практичний досвід; майстерність; якість, набута досвідом, знанням тощо [14]. Тоді як аналіз психолого-педагогічної літератури дає можливість визначити поняття «уміння» як здатність належно виконувати певні дії, засновані на доцільному використанні людиною набутих знань і навичок [3, с. 297]. У тому ж словнику поняття «навички» – це навчальні дії, які набувають внаслідок їх багаторазового виконання автоматизованого характеру [3, с. 125].

Формування навички здійснюється при попередньому освоєнні будь-якого вміння. Найбільш точно цей процес можна охарактеризувати у контексті педагогіки. Зокрема, коли педагог формує в учня здатність виконувати будь-яку дію, то спочатку він вчиться вчиняти цю дію розгорнуто, старанно роблячи кожен пункт. Запам'ятовує у пам'яті весь процес, всі етапи, які мають на увазі під собою чинну дію. Тобто виконання будь-якої дії спочатку формується, як уміння. Протягом її відпрацювання та тренування вміння вдосконалюється, процес виконання вправи згортається, кроки, що проходять у

проміжках між основними діями, перестають усвідомлюватися, і дія нарешті набуває автоматизованого вигляду [3].

На основі всього вищесказаного можна припустити, що навичка – це якась здатність людини, вироблена шляхом багаторазового повторення і доведена до автоматизму в реалізації. Найбільш точно і повне трактування визначення поняття «навичка», як складної багаторівневої рухової системи висловлено у психології М.°Бернштейном: «це активна психомоторна діяльність, що утворює і зовнішнє оформлення, і саму сутність рухової вправи» [15].

Погоджуючись із думкою науковців, щодо понять «навичка» та «уміння», у танцювальному контексті, на наш погляд, термін «навичка» має дещо інше значення, а саме: хореографічна навичка – це не лише зафіксована дія, що виконується автоматично, без усвідомлення проміжних кроків, а й сповнена пластичної виразності танцювальна дія. У хореографічній діяльності також обов'язковим є освоєння та використання відповідних навичок – хореографічних навичок. Формування хореографічних вмінь та навичок – це процес, який досягається виконанням ряду вправ (цілеспрямованих, спеціально організованих, повторюваних дій). Показниками наявності навички є те, що людина, приступаючи до виконання дії, не обдумує заздалегідь, як вона її виконуватиме, не виділяє з неї окремих операцій.

Грунтовний аналіз відповідної літератури та власний досвід практичної діяльності дозволяє зробити висновок, що хореографічні навички – це набір певних рухових, інтелектуальних та перцептивних танцювальних якостей, виражених у зовнішніх сценічних даних, професійно фізичних якостях, анатоми-фізіологічних та психологічних здібностях, доведених шляхом багаторазового повторення до автоматизму та згодом висловлених у грамотному виконавстві.

Варто зазначити – вивчення питань формування вмінь і навичок особистості займалось широке коло науковців, зокрема С. Архангельський, Ю. Бабанський, В. Беспалько, Л. Виготський, П. Гальперін, Т. Львіна, В. Кан-Калик, С. Кисельгоф, О. Леонт'єв, Н. Менчинська, К. Платонов, Н. Скрипченко, В. Сухомлинський, Н. Тализіна, С. Рубінштейн, К. Ушинський та інші. Наукові розвідки сучасних досліджень присвячені методиці формування педагогічно-артистичних вмінь майбутніх учителів музики на заняттях з постановки голосу (В. Костюков), формуванню навичок імпровізації майбутніх учителів музики у процесі інструментально-виконавської підготовки (І. Денисюк), професійним вмінням учителів образотворчого мистецтва (В. Ружицький). Досліджувались також конструктивні, вокально-хорові, професійні, художньо-естетичні, художньо-професійні вміння тощо. Тобто наразі існує достатня кількість наукових досліджень присвячених вивченню фахових вмінь та навичок майбутніх вчителів мистецьких дисциплін.

Актуальні погляди на проблему професійної підготовки фахівців-хореографів представлено в дослідженнях Л. Андрощук, О. Барабаш, Т. Благової, О. Бурлі, Ю. Богачової, О. Бондаренко, Ю. Волкової, Ю. Герасимової, Н. Добролюбової, Т. Дорошенко, С. Забрєдовського, Л. Козинко, Д. Корабельникової, Л. Лисенко, О. Мартиненко, Т. Осипової, А. Палілей, О. Пархоменко, Ю. Ростовської, Т. Сердюк, О. Таранцевої, М. Тихонової, Л. Цветкової, Ю.Шмакової, О. Шуміліної, Т. Фурманової, Лі Яна та інших. Їх ґрунтовні праці присвячені: формуванню індивідуального стилю майбутнього вчителя хореографії; професіоналізму педагога-хореографа; формуванню виконавської майстерності; виявленню педагогічних умов розвитку мотиваційної сфери студентів хореографічних спеціалізацій в процесі фахової підготовки у вузі культури; формуванню професійної компетенції майбутніх учителів хореографії; формуванню художньо-комунікативних вмінь майбутніх учителів музики і хореографії; проблематиці педагогічної майстерності майбутніх учителів хореографічного мистецтва; формуванню

професійної готовності педагога-хореографа до практичної (педагогічної) діяльності; формуванню балетмейстерських умінь майбутніх вчителів хореографії у процесі фахової підготовки; формуванню творчої індивідуальності; співвідношенню професійної та фахової компетентності майбутніх учителів хореографічного мистецтва; формуванню педагогічної майстерності керівника дитячого хореографічного об'єднання; проблемі формування художньо-естетичного досвіду майбутніх учителів хореографії; на прикладі аналізу хороводів досліджувалось формування художньо-аналітичних умінь у студентів-хореографів.

Не дивлячись на те, що кожен науковець займався пошуком відповідей на своє коло питань, всі автори звертались до проблеми набуття студентами-хореографами умінь і навичок, як першооснови для подальшого професійного розвитку.

Досліджуючи музично-сценічні уміння майбутнього вчителя музичного мистецтва і хореографії науковець Лі Ян визначив останні як – складний комплекс інтелектуальних, емоційних, вольових, регулятивних, художньо-творчих якостей, що обумовлюють здатність студентів факультетів мистецтв до артистичного втілення художнього образу в процесі музично-сценічної діяльності на основі засвоєння спеціальних знань, навичок та практичного фахового досвіду [8]. Узявши за аксіому це визначення, дослідниці Т. Дорошенко та Л. Лисенко тотожно інтерпретують хореографічні уміння майбутніх учителів початкової школи [5].

У цьому контексті слід звернути увагу на наукове дослідження О.Таранцевої на тему «Формування фахових умінь майбутніх учителів хореографії засобами українського народного танцю». Авторка дослідження розробила структуру, зміст хореографічних умінь і критерії їх сформованості; педагогічну технологію формування фахових умінь у майбутніх учителів хореографії засобами українського народного танцю; виявила і презентувала педагогічні умови формування фахових хореографічних умінь студентів, зокрема: активне залучення студентів до художньо-творчої діяльності, що здійснюється організаційно у різних видах і формах групових занять; індивідуалізація професійно-педагогічного навчання майбутнього хореографа; організація самостійної роботи студентів; взаємодія колективної та індивідуальної форм навчання [11].

Ми поділяємо думку дослідниці, що у своєму розвитку національна народно-сценічна хореографія пройшла три етапи: від обрядово-фольклорного, характерно-народного до класичного танцю [11] і вбачаємо необхідність дослідити формування хореографічних умінь і навичок студентів-хореографів засобами класичного танцю. Адже класичний танець був і залишається на разі основним видом хореографії при вивченні інших різноманітних танцювальних стилів.

Метою статті є висвітлення специфіки формування хореографічних умінь та навичок студентів-хореографів засобами класичного танцю. Для досягнення поставленої мети нами було використано ряд загальнонаукових і педагогічних методів дослідження, а саме: аналіз, синтез, порівняння визначень, узагальнення, що дали змогу забезпечити розкриття сутності досліджуваних дефініцій.

Результати

Хореографія, будучи одним із основних видів мистецтва, безпосередньо звернена до творчих ресурсів особистості, що дозволяє студентам-хореографам у процесі фахової підготовки реалізувати свій творчий потенціал, усвідомити свою унікальність, опанувати хореографічними уміннями та навичками.

Танець – мистецтво пластичне. Тіло виконавця є засобом вираження ідей, думок, змісту танцювального твору. Тому, чим краще виконавець ним володітиме, тим яскравіше і виразніше стане його танцювальна мова, яка є фундаментом виконавської

майстерності. Класичний танець є основою всіх сценічних видів танцю. Заняття класичним танцем – це трудомістка навчальна робота, скрупульозне відпрацювання танцювальних рухів, щоденні заняття над своїм тілом, спрямовані на розтягування, зміцнення та підготовку м'язів, суглобів та зв'язок до танцювальної практики. За багатовікову історію класичний танець виробив та затвердив свою термінологію та систему підготовки не лише артистів балету, педагогів-хореографів а й виконавців інших жанрів хореографічного мистецтва.

Неможливо переоцінити значення класичного танцю у фаховій підготовці майбутнього фахівця-хореографа. Класичний танець (латин. *classicus* – зразковий) є основною дисципліною у підготовці студента-хореографа. Щоб оволодіти високою виконавською майстерністю класичного танцю, необхідно пізнати та засвоїти його природу, його засоби вираження, його школу» [13; 16]. Класичний танець сприяє: формуванню статури, фізичної та психічної зібраності, розвитку сили, гнучкості та еластичності м'язів; покращення координації рухів; розвитку почуття ритму; розвитку вестибулярного апарату, апломбу. Неменше важливим є знайомство з різноманітною координацією взаємопов'язаних рухів ніг, рук, голови, корпусу, а також організація красивих ліній і виразної пластики всього тіла. Рухи класичного танцю покликані зробити тіло хореографа дисциплінованим, рухливим та прекрасним, перетворюючи його на інструмент, яким можна керувати.

У системі хореографічної освіти опанування студентами-хореографами класичним танцем здійснюється у різних формах: вивченням методики виконання класичного танцю; виконання екзерсису; виконання навчальних танцювальних етюдів, фрагментів, концертних номерів, вистав. Як навчальна дисципліна класичний танець – строго структурована система рухів, яку можна освоїти лише «від простого до складного», із системним повторенням і закріпленням раніше пройденого матеріалу і матеріалу, що послідовно ускладнюється в системі всього курсу навчання. Повторюваність рухів є домінуючим чинником всього навчального процесу [16]. Урок класичного танцю – це гармонійне виховання пластики тіла, що дозволяє освоювати рухи будь-яких танців; він визначає фундаментальну роль цього предмета у навчанні [13].

Однією з основних форм вивчення класичного танцю є екзерсис (франц. – вправа) – це система груп рухів уроку танцю біля опори та на середині зали, що виробляє професійні якості, необхідні для танцювальної техніки: виворітність та силу м'язів ніг, правильну постановку корпусу, рук та голови, стійкість, координацію рухів. Будучи багатоступеневою освітою, детермінованою індивідуальними ресурсами самого студента та педагога, екзерсис складається із системи навчально-тренувальних вправ, поєднання та варіювання яких дозволяє удосконалювати та підтримувати опорно-руховий апарат, розвинути виконавські вміння та навички, технічні можливості, психологічні властивості та якості особистості уяву, мислення, волю, комбінаторні здібності тощо. Для того, щоб студент опановував систему класичного екзерсису не тільки як виконавець, але як майбутній хореограф, йому необхідно засвоїти певний набір пластичних одиниць, зрозуміти їх поєднання, взаємозв'язок і відчутти дію законів танцю.

Погоджуємось з думкою багатьох педагогів-хореографів, що знайомство з класичним танцем та набуттям танцівниками хореографічних умінь та навичок починається із вивчення тренажу, тобто з хореографічного тренажу. У спеціальній літературі у галузі хореографічного мистецтва однозначного визначення поняття «хореографічний тренаж» нами не виявлено. Але деякі науковці у своїх дослідженнях характеризують тренаж класичного танцю, маючи на увазі під ним рухи з метою тренувальних завдань і рухи, що розучуються з метою тренування, і тому вони є елементами сценічного танцю.

Метою класичного тренажу, на нашу думку, є формування умінь та навичок, без яких неможливе оволодіння технікою танцю, тобто виворітності та стійкості. Таким чином, хореографічний тренаж – це система тренувальних вправ, що ґрунтуються на основних видах хореографії (класичний, народний, сучасний танці). За визначенням А.°Ваганової основну роль у підготовці студентів-хореографів грає класичний танець, який «...забезпечує виховання тіла у русі, що може бути підмогою у будь-якому танцювальному рішенні» [16].

Розглядаючи класичний екзерсис, у контексті формування хореографічних вмінь та навичок, важливо поступово, в міру засвоєння матеріалу, вводити у вправи нескладні, відточені рухи рук, корпусу та голови через «відчуття пози», наповнюючи його кількісною складовою. Такий екзерсис значно допоможе розвитку свободи й пластичності через прищеплену грамотність і витривалість у виконанні, які в усвідомленій виконавській майстерності слугують найважливішим засобом зовнішньої технічної виразності. У комбінуванні рухів і елементів слід домагатися емоційності, натхненності у виконанні, гармонійності та координації, а також їхньої відповідності змісту і характеру музичного супроводу, тобто прищеплювати навички усвідомленої, духовної виразності. Порядок вправ біля опори слід встановлювати за принципом чергування рухів, які тренують різні групи м'язів і поступово вводять їх у роботу, маючи на меті освоєння і відпрацювання конкретно поставленої мети, як самого уроку, так і окремо взятого руху.

На особливу увагу заслуговують рухи рук, корпусу і голови. Тут студенти мають знати кожне призначення того чи іншого руху. Руки підтримують корпус танцівників, допомагаючи йому в стрибках і піруетах, при яких величезне значення має координація. При цьому особлива увага приділяється рухам кистей рук, які впливають на їхню граціозність. На заняттях п'ята позиція – виворітність стопи, її акуратність є одним з головних моментів навчання класичного танцю. Також наполегливе вироблення сил і енергії рухів, і розвиток «сталевого арломба», опори в корпусі, взяття запасу сили руками для турів і стрибків, правильної координації сприяють правильному формуванню хореографічних умінь і навичок, а отже вдосконалюють техніку виконання. Тільки виробивши необхідну стійкість і гнучкість, слід вводити в екзерсис різні форми «fouette», «renverse» та ін., засновані на поворотах корпусу. Під час постановки корпусу вивчають спочатку початково «plie» з першої позиції, спрямовані на вироблення «arlob» як фундаменту для турів і складних стрибків у «allegro».

Формування хореографічних вмінь та навичок студентів у процесі освоєння екзерсису класичного танцю ґрунтується на взаємозв'язку ключових його елементів, серед яких можна виділити такі:

- техніка танцю – розвиток рухових навичок і якостей опорно-рухового апарату (руховий аналізатор): первинне опанування руху, контроль точності й правильності у виконанні руху як основного засобу в розвитку координації, координаційно-диференційована робота м'язів під час механічного показу руху (контроль за фізичним навантаженням), орієнтування в часі та просторі рухового завдання координаційних здібностей;
- музичність і розвиток музичних навичок образного сприйняття (слуховий аналізатор): музично-ритмічний слух, відчуття ритму в статиці та в динаміці, музична пам'ять, музичне мислення та увага;
- пластична виразність – розвиток художньо-образного сприйняття та відтворення руху (слуховий, зоровий, вестибулярний, руховий аналізатори): пластичне втілення руху, емоційно-художнє сприйняття руху, артистизм, відповідність виконавського завдання педагогічним цілям, художньо-пластичне втілення комбінації.

Кожен танцювальний рух потребує координованого керування рухами різних частин тіла. Для того щоб це робити професійно, необхідно навчити відчувати свої рухи у просторі та часі, перерозподіляти сили під час виконання рухів, правильно поставити техніку дихання. Це надає силу та еластичність м'язам, а також анатомічно виховує тіло, адже грамотне правильно поставлене дихання дає змогу зняти скутість і певний затиск у виконанні рухів, дає свободу та «широту» під час їх виконання. М'язова система танцівника має володіти достатньою витривалістю та рухливістю, тільки тоді вона виконуватиме свою роботу економно й доцільно, без надмірної напруженості, надаючи виконанню легкості й артистичності.

У напрацюванні «сили ніг», від заняття до заняття, використовується збільшення кількості повторів досліджуваних рухів, що призводить до розвитку різних груп м'язів тіла у виконанні одного руху. При цьому збереження високого тону м'язів усього тіла, і особливо нижніх кінцівок, дає змогу запобігти випадковим непотрібним рухам, а також підвищити реактивність м'язового апарату на різні зміни ситуації рівноваги, тобто збільшити керованість організмом, і розвинути здатність економічно розподіляти силове навантаження. Що сильніше розвинені рухові здібності м'язів, то вільніше і професійніше виконавець може діяти на сцені. Система класичного танцю є найбільш розробленою, стрункою та продуманою. Вправи тут послідовні, кожна з них має своє призначення і переслідує певну мету; вони не лише тренують і виховують тіло, а й збагачують його запасом хореографічних рухів, що стають основним виразним засобом танцю, становлять його технічну основу, і сприяють творчому самовираженню виконавця.

У фізіології вищої нервової діяльності та психології навички ділять на: сенсорні (перцептивні), пов'язані з відчуттями; інтелектуальні, пов'язані з розумовою діяльністю; рухові (моторні) [2]. На основі опрацювання наукової літератури з хореографії ми зробили висновок про неоднозначне тлумачення понять «хореографічні вміння» та «хореографічні навички». За своєю психолого-педагогічною природою вони такі близькі, що їх практично не розділяють.

У хореографічному мистецтві оволодіння студентами-хореографами руховими навичками відбувається за допомогою: танцювальних вправ у повільному темпі, опрацьовуючи їх на початковому, базовому та середньому рівні, за допомогою показу педагога, методом багаторазового повторення, через виконання обдуманих рухів, методами м'язового контролю організованих рухів, закріплення м'язових відчуттів, передавання імпульсів від центральної нервової системи, головного та спинного мозку до рухової системи для руху в дії, нервової регуляції відповідності пози й руху, їхньої правильності та точності.

То ж ми наголошуємо, що основою формування хореографічних умінь та навичок є розвиток рухових навичок. Оскільки систематично повторювані навантаження і набуття необхідних для хореографії рухових навичок сприяють розвитку стійкості та рівноваги, адже будь-який рух вимагає утримання тіла в просторі та розвитку його координації; виховує організм людини, фізично зміцнює й удосконалює її тіло, надає йому особливої гнучкості та пластичності; надає необхідну енергію для виразного виконання і розвитку духовного потенціалу особистості. Методика класичного танцю дає змогу розвинути й удосконалити координацію рухів, а в міру зростання студентів у програму виконання вводять складні комбінації, що дає змогу ускладнювати пластику, урізноманітнити манеру і характер рухів. З часом, за рахунок кількості повторень, рухова навичка виконується студентами узгоджено, якісно, автоматизовано, без усвідомлення проміжних кроків, досягаючи найвищого рівня сформованості. Таким чином, вирішуючи рухові завдання, впливаючи на аудиторію за допомогою руху, відбувається формування

рухових навичок. Відповідно, опанована вправа стає сформованою хореографічною навичкою.

У якій би сфері діяльності ми не виокремлювали б інтелектуальну навичку – без знань і вмінь вона сформуватися не може. Інтелектуальна навичка в хореографії сприяє формуванню умовних рефлексів, що лежить в основі «м'язового запам'ятовування». Цей процес є потребою організму людини і потрібен для правильної роботи всіх органів і систем, зокрема головного мозку. Для хореографії це має першорядне значення. Її формування відбувається за допомогою оволодіння студентами-хореографами знаннями на лекційних і практичних заняттях за присутності викладача або під час самостійної роботи студентів. Наприклад, при описуванні танцювальних рухів, перш ніж питати і вимагати від студентів знання матеріалу і володіння набутими навичками, викладач сам показує, як виконувати запис хореографічної постановки: позначати фігури виконавців, малюнок танцю – коло, діагональ, колона, лінія, трапеція, галочка, прямокутник, перший, другий і третій план зали або сцени, вісім точок зали, передбачувані куліси. Спеціальними покажчиками малюються способи переходу з однієї фігури виконавців в іншу, позначаються послідовні малюнки тощо. Так до формування хореографічних умінь і навичок підключаються інтелектуальні навички.

Формування інтелектуальної навички у хореографії відбувається також через освоєння термінології (змісту) та пластичного знаку (форми), що сприяють переведення сенсорних уявлень у рухову діяльність студентів-хореографів.

У широкому значенні форма (латин. forma – зовнішній вигляд) – це структура, організація, зовнішній вираз змісту, організована тілом виконавця і реалізована (згідно з логікою хореографічного мистецтва) через динаміку та статику рухового акту. Тому форму та зміст пластичних одиниць необхідно розглядати у контексті терміну, знаку та функціональності руху. Термін у хореографії – вербальна констатація знаку, що розглядається як тезаурусна номінація, реалізується в практиці хореографічного навчання французькою мовою. Осмислення змісту французьких термінів та їх пояснення в образах відображає культуру рухової дії студента-хореографа через пластичний знак, під яким ми маємо на увазі якусь зовнішню пластичну форму, що спостерігається, пов'язану з зоровим сприйняттям мови хореографії. Знайомство з термінологією і методикою виконання вправи – це перший крок у вивченні руху. Студенти візуально сприймають показану викладачем вправу. Розкладаючи вправу на кількість тактів і повільно пояснюючи, педагог вчить студентів поки що тільки вмінню руху. Тоді як студенти намагаються повторити вправу, використовуючи спроби до дії та фіксування руху, що переходить в уміння.

Функція перцептивних навичок – розкриває загальні вміння студентів розуміти однокурсників і викладачів, знати ціннісні орієнтації іншої людини, виражені в потребах та інтересах. У своїх працях, В.°Сухомлинський писав: «умій відчувати поруч із собою людину, умій розуміти її душу, бачити в її очах складний духовний світ» [9, с.°54–58]. Перцептивна навичка в хореографії реалізується через художньо-творче мислення, хореографічні образи, що їх створюють студенти-хореографи під час творчої діяльності, відображаючи реальне бачення світу, який сприймається за допомогою органів чуття. Процес навчання перцептивної навички в хореографії тривалий і може займати не один рік. Почуття партнерства в танці, внутрішні переживання, емоційна чуйність, образні рухи – ці психофізичні дії та стан людини під час виконання танцювальної комбінації або етюдів і є показниками сформованої перцептивної навички.

Одним із найчуттєвіших засобів класичного танцю є музичний супровід. Який на уроках з класичного танцю має бути органічно пов'язаний з виконуваною вправою, має відповідати руху за характером і стилем, який має бути чітко і точно узгоджений з ритмом музики.

Класична хореографія, як і будь-який вид діяльності, формує свій інформаційний простір, у рамках якого відбувається утворення виконавця. Активне засвоєння великого обсягу хореографічної лексики під музичний супровід сприяє мобілізації музично-рухової пам'яті. Виникає тілесне запам'ятовування хореографічного тексту, яке відкладається в довготривалій пам'яті. На основі цього запам'ятовування, з плином часу, формується танцювальний досвід. Особливістю формування хореографічних умінь та навичок є постійне прагнення до саморозвитку за допомогою систематичних фізичних навантажень. Відмінною рисою цих навантажень є те, що робочий процес на уроках класичного танцю супроводжується «живим» музичним матеріалом. Це сприяє появі «чистої» адреналінової залежності від занять хореографією, а отже, слугує оптимізацією формування мотиву освітнього процесу. Гармонійний розвиток особистості виконавця безпосередньо пов'язаний з музичним супроводом уроку класичного танцю. Класична музика впливає на емоційну природу людини, що вказує на певний її душевний стан, сприяє припливу енергії, покращує м'язовий тонус, виховує тіло через інтелект, сприяє розвитку особистості.

Музична основа в класичній хореографії формує у студентів-хореографів почуття ритму, метра (малюнок рівномірного чергування сильних і слабких часток у часі), стилю виконуваного руху або танцю, виробляє музичну пам'ять і логіку музичного мислення. Відчуття задоволення від танцювальної рухової діяльності, що переживається, зумовлює потребу в систематичних заняттях фізичними навантаженнями, чи то екзерсис, чи то репетиції виконуваного репертуару, чи то робота над новими постановками. Виокремлення окремих, найважливіших компонентів, становить основу усвідомленого володіння руховими діями або появи усвідомленого мотиву діяльності. Тому для оптимізації навчального процесу в освоєнні танцювального матеріалу музичне виховання слід розглядати як основне. Щоденне тривале занурення в класичне музичне середовище в поєднанні з руховою активністю створюють передумови не тільки до розвитку почуття ритму та музичності, а й сприяють формуванню хореографічних умінь та навичок через музичну мову, яка з кожним роком все більше ускладнюється.

На першому році навчання всі елементи провчаються повільно, значно повільніше, ніж закінчена форма. Для низки рухів концертмейстером часто застосовується прийом рітенуто – уповільнення кожної другої восьмої частки такту, щоб підкреслити характер руху, що виконується на $1/4$. Найбільш показовим є ланцюжок розвитку темпоритму в елементах *battement tendu*, *battement tendu jete*, *rond de jambe par terre*, *battement frappe*, *rond de jambe en l'aire*, *grand battement*. Для цих рухів ланцюжки темпоритму найдовші. На початковому етапі опанування класичним танцем музичний супровід має бути простим і зрозумілим, оскільки в цей час відбувається знайомство з азами музично-хореографічною грамотою. Але музичне виховання студентів-хореографів – завдання глибше, ніж просто пізнання цих основ. На уроках завжди присутні елементи театральності, наприклад, поклони. Танцювальний крок з носка, біг по колу і в напрямку різних точок класу – по діагоналях, – все відбувається в музичному супроводі. При цьому використовуються різні музичні розміри – $2/4$, $4/4$, $3/4$, варіюються різні темпи і характер музики, що привчає студентів чуйно вловлювати відтінки музичного матеріалу і співвідносити з ними свої рухи. Це пов'язано з процесом виховання рухових навичок, які вимагають поетапного навчання і поступового підходу до закінченої форми.

Під час роботи з музично-хореографічним матеріалом відбувається духовно-творче втілення матеріалу і внутрішня самореалізація особистості через практичне рішення музично-хореографічної композиції, закріплення та удосконалення технічної виконавської майстерності.

Усе це в сукупності привчає студентів-хореографів, ще під час навчання класичному танцю, виконувати рухи не сухо-механічно, а виразно, танцювально і

грамотно. Діапазон виконавської техніки в класичному танці значний і дуже великий. Це дає можливість танцівнику створювати найрізноманітніші хореографічні форми, подібно до того, як у музиці, на основі прийнятого звукоряду композитор вибудовує свої твори. Таким чином, виражальні засоби дають змогу виконавцю створювати композиції найрізноманітнішого змісту: від невеликих концертних етюдів до спектаклів і вистав. Водночас суворий академічний стиль у класичному танці анітрохи не обмежує і не сковує індивідуальність танцівника, а навпаки, дає можливість повніше, глибше і вільніше розкрити його творчі можливості, збагачує пластичну виразність, дає змогу показати розмаїття виконавської манери танцювальної майстерності і є основою для формування хореографічних умінь та навичок.

Отже, класичний танець – це високе мистецтво, що вимагає гармонійного розвитку фізичних і психічних властивостей, музичних здібностей особистості, високого технічного рівня сформованих хореографічних умінь та навичок. Школа класичного танцю – була і залишається основа основ систематичного, послідовного, методичного навчання професії студента-хореографа.

Висновки

Створення мови класичного танцю стало наслідком і завершенням певного етапу еволюції танцювальної культури. У класиці укладені універсальні, високоестетично організовані танцювальні рухи, в ідеалі властиві людям взагалі. Чітко вироблена система рухів, суворі рамки танцювальної техніки, з одного боку, і гранично узагальнені й абстраговані пози та положення, з іншого боку, дають можливість для формування хореографічних умінь та навичок, що є фундаментом розвитку професійно-значущих якостей студентів-хореографів. Поєднуючи в собі силу двох мистецтв – музики та пластики, класичний танець має величезний потенціал, здійснюючи формування творчої особистості.

Хореографічні уміння та навички містять в собі ряд ключових аспектів, які формуються у студентів-хореографів засобами класичного танцю. Основні з них: техніка танцю – розвиток рухових навичок і якостей опорно-рухового апарату (руховий аналізатор), орієнтування в часі та просторі рухового завдання координаційних здібностей; музичність і розвиток музичних навичок образного сприйняття (слуховий аналізатор): музично-ритмічний слух, відчуття ритму в статиці та в динаміці; пластична виразність – розвиток художньо-образного сприйняття та відтворення руху (слуховий, зоровий, вестибулярний, руховий аналізатори): пластичне втілення руху, емоційно-художнє сприйняття руху, художньо-пластичне втілення комбінації.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів пошуку розв'язання проблеми в контексті фахової підготовки майбутніх учителів хореографії. А відтак перспективним вбачаємо аналіз освітніх технологій у формуванні хореографічних умінь і навичок студентів-хореографів.

Список використаних джерел

1. Бикова О. В. Формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії у процесі позааудиторної виховної роботи вищих навчальних закладів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. Умань, 2017. 271с. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/6789/8371>
2. Види динамічних властивостей-навичок людини. URL : <http://ibib.ltd.ua/vidi-dinamichnih-vlastivostey-navichok.html>
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.

4. Денисюк І. С. Формування навичок імпровізації майбутніх учителів музики у процесі інструментально-виконавської підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: наук: 13.00.02. Київ, 2017. 23 с. URL : <http://surl.li/lztrw>
5. Дорошенко Т., Лисенко Л. Формування хореографічних умінь у майбутніх учителів початкової школи. URL : <http://surl.li/lzqyh>
6. Загальна психологія. за заг. ред. академіка С. Д. Максименка. підручник. 2-е вид., переробл. і доп. Вінниця : Нова книга, 2004. 704°с.
7. Костюков В. В. Методика формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики на заняттях з постановки голосу: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2017. 24 с. URL : <http://surl.li/lztpru>
8. Лі Ян. Формування музично-сценічних умінь майбутніх учителів музики і хореографії в процесі фахової підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2019. 227 с. URL : <http://surl.li/lztqi>
9. Словник іншомовних слів / ред. О. С. Мельничук. Київ : Українська радянська енциклопедія, 1977. 575с.
10. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину. педагогіка : хрестоматія / уклад.: А. І. Кузьмінський В. Л. Омеляненко. Київ : Знання-Прес, 2003. С. 54–58.
11. Таранцева О. О. Формування фахових умінь майбутніх учителів хореографії засобами українського народного танцю: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2002. 22 с.
12. Ружицький В. А. Сутність і види професійних умінь учителів образотворчого мистецтва. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=373
13. Цветкова Л. Ю. Методика викладання класичного танцю: підручник. Київ : Альтерпрес, 2010. 324 с.
14. Шимків А. Англо-український тлумачний словник економічної лексики. Київ : Вид-дім Києво-Могилянська академія, 2004. 429 с.
15. Bernshtein N A. O lovkosty u ee razvytyu. M. : Fyzkultura y sport, 1991. 228 pp.
16. Vahanova A. Ya. Osnovu klassycheskoho tantsa. L.: Yskusstvo, 2005. 208 pp.